

23.01x28.29	1/6	עמוד 16	מקור ראשון - דיוקן	01/2019	66738018-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

הסיפור הנשכח על המתחרה של הרצל, שתכנן להוביל צבא יהודי אל ארץ ישראל // אביה שקלאר־חמו, 16

ברוך שפטרנו

גיבור לאומי שלא זכה להכרה ראויה או רומנטיקן טרגי בעל אישיות בלתי יציבה? כך נעלם מדפי ההיסטוריה מרקו ברוך, הציוני הראשון שקרא להקמת צבא יהודי שיכבוש את הארץ אביה שקלאר־חמו | 16

מרקו הכובש

אביה שקלאר־חמו

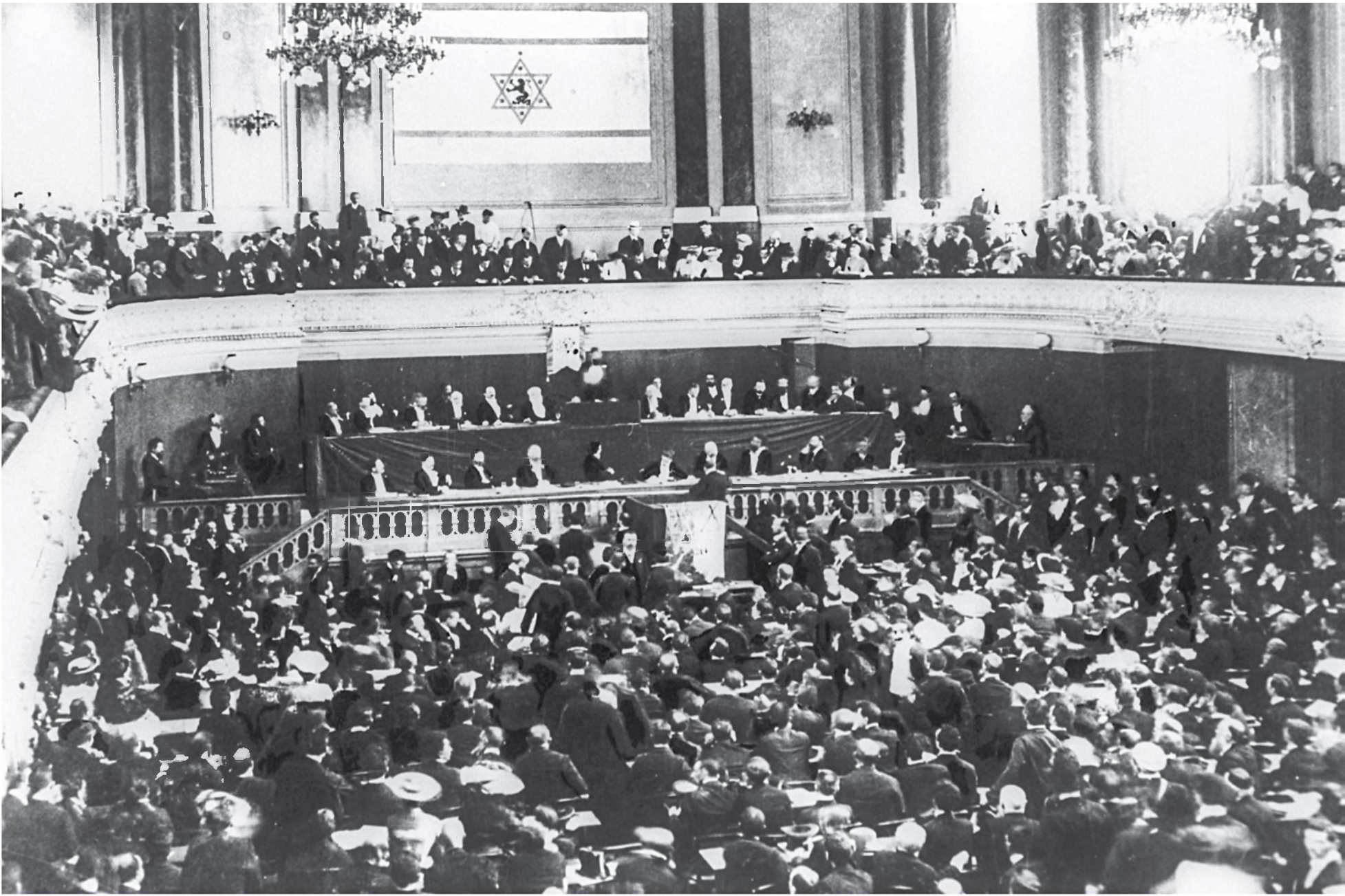
הוא ניסה להפוך את התנועה הציונית לצבא שיפלוש לארץ ישראל, הסתכסך עם מחצית מהממשלות באירופה, התפרץ לבימת הקונגרס בבזל, ובין הזיות אוטופיות לפרצי גאונות הצליח לצבור לו עדת מעריצים, ובהם גם מנהיגים ומשוררים נודעים. 120 שנה אחרי התאבדותו הנמהרת של מרקו ברוך, יש מי שמשוכנעים שעם קצת יותר סבלנות ועוד טיפת מזל, הוא - ולא הרצל - היה מוכר היום כחוזה המדינה. מצד שני, קשה לדעת אם במקרה כזה הייתה בכלל מדינה

27.05x27.73	2/6	עמוד 17	מקור ראשון - דיוקן	01/2019	66738019-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

66738045-9	01/2019	מקור ראשון - דיוקן	עמוד 18	3/6	26.06x34.15
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

ברוך לא הזמין לשמש כציר, ונאם במסדרונות. הקונגרס הציוני בבזל

שגרם בפועל להקמת המדינה.

עיתון עם שבעה מנויים

מעט מאוד ידוע על שנות ילדותו של מרקו ברוך. חקירות המשטרה הצרפתית בעקבות הנסיעה ההיא ברכבת שפכו אור על שנותיו המוקדמות של הצעיר האלמוני חדור האידיאלים, וסיפקו חומר להיסטוריונים המעטים שבחרו להתחקות אחר סיפורו. הוא נולד באיסטנבול ב־1872, בן יחיד להורים שהיגרו לשם מרוסיה. לאחר שאביו מרקוס נפטר בגיל צעיר ואמו חנה שבה ללסביה מולדתה, החל ברוך בנודויו הבלתי פוסקים: בנסיבות לא ברורות הוא עבר לפריז, ושם סיים בהצטיינות את לימודי בית הספר התיכון ולמד הוראה בסמינר יהודי. לאחר מכן המשיך ללימודי פילוסופיה וספרות באוניברסיטת ברן.

בשלב מסוים החליט ברוך לעלות לארץ ישראל. "ביל"ז עם רובה ביד", כך הוא הגדיר את עצמו. כהכנה לעלייה, נסע ללמוד אגרונומיה במונפלייה שבדרום צרפת. שם נראו הניצנים לפעילותו הציונית הענפה: נאומיו הכריזמטיים, שנישאו בשפת הקודש ואזכרו תכופות את המכבים ואת שמשון הגיבור, קסמו לסטודנטים היהודים במקום. אלא שבתוך פחות משנה, בעקבות עימותים עם מיסיונרים נוצרים, נאלץ ברוך לעזוב את העיר בלחץ המשטרה המקומית. התחנה הבאה בחייו הייתה אלג'יר, בירת אלג'יריה, שם עשייתו הציונית עלתה שלב – וסיבכה אותו בהתאם. במקביל לעבודתו כמורה

החשד ברצח רדף את ברוך במשך שנים. נשיא צרפת עד 1894, פרנסואה קארנו

בפני קומץ שומעיו העלה ברוך תוכנית מפורטת. חברי סגל המפקדה הראשית של המחתרת יקראו "השופטים", הקצינים יהיו "כוהנים", "לוויים" ו"שוערים", והטוראים - "מכבים". גם נוסח השבועה כבר היה מוכן, "חזק ואמץ", וסיסמת המחתרת: "רק לעזי הנפש תשחק השעה"

"הגדודים העבריים" במלחמת העולם הראשונה. לרברי ז'בוטינסקי, היה זה ברוך שגילה לו "את סוד המהפכה העברית. המילה 'גדוד עברי' נפלטה בפעם הראשונה בתולדות הציונות משפתיו הוא".

בסך הכול 27 שנים חי ברוך, לפני שהתאבד ביריית אקדח בשל אהבה נכזבת. ייתכן שהוא החבר הראשון ב"מועדון 27" הנודע. בשנותיו המעטות הספיק לחיות כ־11 ארצות באירופה ומוחצה לה, להוציא לאור לפחות חמישה כתבי־עת, להקים עשרות אגודות ציוניות ולהופיע בשני קונגרסים בבזל – מהאחרון שבהם גורש בבושת פנים בידי הרצל. הוא היה משורר ואינטלקטואל משכיל, ששלט בשפות רבות, ובהן צרפתית, אנגלית, גרמנית, איטלקית, ערבית ואפילו שפת הקודש. צעיר יפה תואר שנסען על מקל הליכה, זכר לתגרה שהותירה צלקת ברגלו. היו שראו בו גיבור לאומי שלא זכה להכרה הראויה, בעוד אחרים ראו בו רומנטיקן טרגי, קנאי לוחמני בעל אישיות בלתי יציבה.

קשה לעמוד על הסיבה שבגינה נעלמה דמותו מרפי ההיסטוריה. מבין המדינות הרבות שנדר בהן, דווקא בבולגריה התקבעה דמותו כאבי התנועה הציונית. מי שיחפש כיום, כאן בארץ, הנצחה כלשהי לזכרו, ימצא את שכונת תל־בירוק התלאביכית, שנוסדה ב־1947 בידי עולי בולגריה. גם בית ישראל כיבדה את פועלו, כשקראה על שמו רחוב ציורי קטן בשכונת קריית־היובל (ואילולא עברה כותבת שורות אלה לגור באותו רחוב, כנראה לא הייתה נחשפת לדמותו).

"הגיע הזמן לתקן את הנרטיב הלאומי: מרקו ברוך תרם לציונות הרבה יותר מאשר הרצל", קובע ד"ר יגאל בדינן, שחקר את דמותו של המהפכן היהודי הנשכח. "ההערכות המפוכחות שלו בעניין התארגנות צבאית של יהודים התגשמו לבסוף. הוא הבין שרק היהודים יכולים להגן על עצמם מפני האנטישמיות, ושהפתרון הנכון הוא לכבוש את ארץ ישראל. לא העיסוק הדיפלומטי של הרצל בכספים והקמת בנק לאומי, אלא הכוח הצבאי הוא

ו הייתה עוד נסיעה אחת מרכות בנודויו של יוסף מרקו ברוך. גם הפעם קיווה להישאר דרך קבע בעיר היעד, ולמצוא שם עבודה מכובדת ובעיקר אוזניים קשובות לרעיונותיו המהפכניים. בכל מקום שניסה להשתקע בו עד כה הוא נתקל במחסום אחר. הפעם היה על רכבת שעשתה את דרכה לליון שבמזרח צרפת, מעביר את הזמן בהחלפת רעיונות עם שכנו למושב. הוא לא ידע שכמה קרונות מאחוריהם יושב נשיא צרפת פרנסואה קארנו, ושכן שיחו אינו אלא אנרכיסט איטלקי שעתידי בעוד כמה שעות להתנקש במנהיג הצרפתי. ברוך כמובן גם לא שיער שהוא עצמו, פעיל ציוני, יהפוך לחשוד מרכזי במעורבות בפרשיית רצח בעלת השלכות בינלאומיות.

אף ששהותו ברכבת הייתה מקרית לגמרי, ביש מזל שסיבך אותו על לא עוול בכפו, החשדות נגדו לא הפתיעו את מי שכבר הכיר אותו. ברוך תויג כאנרכיסט וכעושה צרות מקצועי בכל מקום שכף רגלו דרכה בו: הוא הסתכסך עם ראשי הקהילות היהודיות, נקלע לתגרות עם אנטישמים וגורש פעם אחר פעם ממדינה אחר מדינה. התפיסה הציונית שפיתח נחשבה לרדיקלית ביותר, ולא עברה בגרנו של המיינסטרים הציוני והיהודי. אל מול האידיאולוגיה הקלאסית של הרצל, שהאמינה בשיח עם המעצמות ושאפה לגליטימציה עולמית, הגה מרקו ברוך חזון חדש: הקמת צבא יהודי מודרני שיכבוש את ארץ ישראל, ובכך יכריח את אומות העולם להתייחס לציונות כגורם משמעותי. בתנועה הלאומית היהודית שהתעוררה בשנים ההן, הוא היה הראשון – וגם האחרון, עד ימי ניל"י – שדגל בציונות מיליטריסטית. לפעמים הצליח ללקט סביבו כמה עשרות שומעים, לעיתים נטע את תפיסתו אצל מאות פעילים, במרבית המקומות הצליח להשפיע רק על מעטים – אך אלו העבירו את משנתו הלאה. אחד מהם היה זאב ז'בוטינסקי, מה שהופך את ברוך, במובן מסוים, לאביהם הרוחני והעלום של

מקור ראשון - דיוקן	עמוד 19	4/6	27.12x33.79
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790			

פתוחות, הוא הצליח בתוך שלושה חודשים לייסד מספר רב של אגודות ציוניות. הבולטת שבהן הייתה "כרמל", כשם ההר הירוק שנהג להזכיר תכופות בכתביו ובנאומיו. העובדה הזו מעלה תהייה בקרב חוקרי דמותו: האם ייתכן כי ביקר בארץ ישראל?

מברק משער טיטוס

מסופיה עבר ברוך לעיר הבולגרית פלובדיב, שם המשיך לפתח את אגודת "כרמל", וגם ייסד וערך עיתון בשם זה. הפעם נחל הצלחה, וכל גיליון הודפס ב-500 עותקים. גם ההישג הזה נותב על ידו לפתיחת חזית חדשה: מעל דפי העיתון תקף ברוך את עשרי בולגריה היהודים, שכונו "נוטאבליים", וטען כי הם מעדיפים את עסקי המסחר שלהם עם טורקיה על פני קידום הציונות. אלו מצידים ראו בו סכנה למעמד הציבורי והמדיני של הקהילה, וודאי לא חיבבו את מאמריו התוקפניים.

בראש אויביו של ברוך עמד ניסים סיד, יהודי עשיר בעל קשרים ענפים ברשויות המדינה. "בעל השפעה ונוכל מאין כמוהו", כינה אותו ברוך. סיד הפעיל את קשריו והביא למאסרו באשמת הוצאת עיתון ללא רישיון כנדרש בחוק. ברוך הצליח להשתחרר בערבות, אבל מתנגדיו לא ידעו שובע, וגרמו לו להיאסר שוב. אלא שבביקורו השני בבית האסורים התהפך גורלו לטובה, כשבית המשפט קבע שיש להעניק רישיון לעיתון. סיפורו של היהודי האלמוני שנלחם למען עמו התפרסם ברחבי הנסיכות הבולגרית, שזה עתה שוחררה משלטון הטורקים, וברוך הפך בן רגע לגיבור לאומי.

הנסיך פרדיננד הראשון הזמין אותו לארמונו והעניק לו תקציב גבוה לצורך הוצאת העיתון, והסופרים האלומיים אלקו קונסטנטינוב ואיוואן ואוב ביקשו להיפגש עמו והקדישו לו שירים ומאמרים. "אתה משורר, סופר ולוחם מהפכן. תמיד רעב ואף על פי כן תמיד על המשמר, כאבד המגן על כבודו של עם עני ומדוכא", כתב לו ואוב, שדווקא לא היה ידוע בחיבה יתרה ליהודים. לברוך הוצע אפילו תפקיד במשרד הממשלתי להשכלה גבוהה, אך הוא העדיף להמשיך בהוצאת העיתון כרמל ובעשייה ציונית. בקרב היהודים נחלה כעת משנתו הצלחה, ועוד סנפים של אגודת כרמל נפתחו בערים הבולגריות. באותם ימים התפרסם הספר "מדינת היהודים",

ועורר סערה רבת. ברוך, שנחשף למאמריו הראשונים של הרצל, התלהב גם הוא מהכוכב העולה. הוא תכנן להזמין את הרצל לבולגריה, ואף ראה בעיני רוחו את הקונגרס הציוני הראשון מתקיים בסופיה, כשמשתתפו הם הקצינים העתידיים. מהר מאוד התחלפה ההתרגשות באיבה פוליטית, משגורע כי הרצל נפגש עם הסולטן הטורקי. ברוך, שראה באימפריה העות'מאנית את האויב המר ביותר של הציונות, הודיע על מהנחות היסוד של העיתונאי הווינאי, המבקש לטפח יחסים מדיניים עם הטורקים ואף מתרפס בפניהם. יהודי בולגריה דווקא העריצו את הרצל, וברוך, שבסס את יסודות הציונות בקרבם, חש עצמו נבגד.

בהמשך התקבל הרצל בסופיה בהתלהבות, אבל ברוך כבר לא היה שם; שלושה חודשים לפני כן עזב את בולגריה לכיוון מצרים. בקהיר, באלכסנדריה

ואולי כסימן מקדים לבאות, הוא אף העביר לזלוציסטי את ארכיון כתביו.

גם בברלין חיפש ברוך במה להביע את רעיונותיו שהלכו והתבססו. במסעדה כשרה בלב העיר נאם בפני חברי אגודת "ישראל הצעיר", והוכיח כישרון לראיית הנולד כשקבע שהאימפריה העות'מאנית עומדת בפני התפוררות, וכי צפויה מלחמת עולם. אסור להחמיץ את השעה, אמר ברוך, ולכן על העם היהודי להצטרף לאיטליה, ליוון ובעיקר לאנגליה, שאורבות לנפילת הטורקים ומחכות להזדמנות לכבוש מהם שטחים. בנאומו לא חסך ביקורת גם מהביל"ויים: "גיבורים החמושים במגבעות קש רחבות, בחולצות רוסיות ובמגפיים גבוהים – אלה אינם גיבורים", תקף. "גיבורים אמיתיים אינם בונים גגות בתייהם בלילות בלבד. הביל"ויים החדשים שלנו יהיו חמושים ומוזוינים מכף רגל ועד ראש. הביל"ויים שלי – רובה על שכם, גרורים, שודות-שודות, צבא שלם של חיילי ביל"וי".

באגודת הסטודנטים – שרוב חבריה השתלבו לימים בהסתדרות הציונית – ראו בו חולם והוזה, וסברו שעמדותיו אינן ריאליזם. רק קומץ מהם תמכו בהשקפותיו, ובפניהם הציג ברוך תוכנית מפורטת: הוא ביקש להקים מחתרת בעלת מבנה צבאי-היררכי מסודר, שתכבוש את ארץ ישראל מידי הטורקים. חברי סגל המפקדה הראשית ייקראו "השופטים", הקצינים יהיו לפי סדר חשיבותם "כוהנים", "לוחמים" ו"שוערים", והטוראים יכונה "מכבים". אפילו נוסח השבועה כבר היה מוכן, "חוק ואמץ", וגם סיסמת המחתרת: "רק לעזי הנפש תשחק השעה" – משפט שברוך נהג לחתום בו את מכתביו.

כדי להגשים את חזונו תכנן ברוך להשתקע בברלין ולהקים בה את האקדמיה הצבאית העברית הראשונה. גרמניה, כך סבר, היא המקום לרכוש את הכלים הנחוצים למימוש התוכנית. "זה היה אחד הרעיונות המבריקים שלו", אומר ד"ר אורי מילשטיין, שכתב על השפעתו של ברוך בספרו "גלגל המנוף של ההיסטוריה – התגבשות הציונות הביטחונית של ז'בוטינסקי". "גרמניה הייתה מדינה בעלת תרבות צבאית יסודית מאוד, ומרקו ברוך הבין שמעבר להגנה לאומית בסיסית, צריך לפתח תרבות כזו. זה הפלא הגדול אצלו".

החלום נקטע כשקצין משטרה גרמני הופיע בפתח המסעדה, ובידו צו גירוש. מידע על "האנרכיסט ברוך" שהועבר ממשטרת צרפת רדף אותו גם בבירת גרמניה. ברוך המשיך אם כן לווינה, והתחבר שם לסטודנטים הציונים של ארגון "קדימה", וקרא להם להתגייס לעזרת יוון במלחמתה בטורקיה. גם בבירת האימפריה האוסטרית הונגרית התנכלו לו השלטונות, ופעילותו נקטעה.

במכתב ששלח לזלוציסטי ב-1895 סיפר כי גורש יחד עם קבוצת צוענים לפרסבורג, ומשם בליווי משטרה הוכרח לנסוע ברכבת לאיסטנבול. מבושת מהמחשבה שיחזור לעיר הולדתו, קפץ ברוך במהלך הנסיעה וברח באונייה לבלגד. הוא השתכן בבית מלון מקומי, אך גילה כי כל רכושו וכספו נגנב.

אל סופיה בירת בולגריה הגיע ברגל, רעב ללחם ולבוש קרעים, אך חרור מוטיבציה. למרות הקשיים הכלכליים, ואף שיהודי העיר לא קיבלו אותו בזרועות

צילום: לע"מ

ההתלהבות מהכוכב העולה התחלפה באיבה פוליטית. הרצל בטורקיה

בתיכון אליאנס הוא ערך את כתב העת "השופט", שבו הטיף להקמת "לגיון קצינים יהודים" שיכבוש את ארץ ישראל ויגן על העם היהודי מפני אנטישמיות. בנאומיו הרבים בבתי הכנסת תקף את שלטונות צרפת, והזהיר שפרעות ביהודים יגררו פעולות נקם. ראשי הקהילה היהודית, שנרתעו מפני הצעיר הנלהב, התלוננו במשטרה המקומית כי הוא משחית את הנוער, מעורר אלימות ומפיץ תעמולה ודונית נגד הצרפתים הקתולים. ברוך גורש שוב. הפעם נדר לצרפת, ושם כאמור סימנו אותו הרשויות כחשוד ברצח הנשיא ב-1894. הצעיר היהודי, שכלל לא היה מודע לחקירה המתנהלת נגדו, החל לחפש משרת הוראה בליון. הוא פנה לעזרתו של רב הקהילה, אך כשזה שמע את משנתו הנועזת, סירב לשתף עמו פעולה. מאוכזב, עזב ברוך את צרפת ונסע לברלין, אל ידידו תיאודור זלוציסטי, סטודנט לרפואה וממקימי אגודת הסטודנטים הציונית "ישראל הצעיר". השניים הכירו באמצעות העיתון "השופט", שזלוציסטי היה אחד משבעת המנויים שלו. בין השניים נוצר קשר חברי קרוב, וברוך הרבה לכתוב לידידו. כשנה לפני מותו,

בראש אויביו של ברוך בבולגריה עמד ניסים סיד, שהצליח להביא למאסרו באשמת הוצאת עיתון ללא רישיון. ברוך הצליח להשתחרר בערבות, אך נאסר בשנית. הפעם קבע בית המשפט שיש להעניק רישיון לעיתון. סיפורו של היהודי האלמוני שנלחם למען עמו התפרסם ברחבי הנסיכות הבולגרית, וברוך הפך בן רגע לגיבור לאומי

ההחלטה לקרוא שכונה על שמו היא "טעות של הבולגרים". מגדלי מגורים בתל-ברוך, בצפון תל-אביב

צילום: יהושע יוסף

66738060-6	01/2019	מקור ראשון - דיוקן	עמוד 20	5/6	26.4x34.03
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

בניגוד להרצל, יצא נגד הטורקים. מלחמת יוון-טורקיה

טיוליו הליליים ברחובות רומא עם ברוך הובילו לאחיזה בנשק במלחמת העולם. ז'בוטינסקי וחיילי הגדודים העבריים

רוצה בכך, למען ההיסטוריה. בדרך כלל מוח נפתל למדי, אך המילים האלה – זהו המשפט הנהדר הראשון שהושמע בקונגרס זה! עד לקונגרס הבא המשיך ברוך לנסות לשווק את האסטרטגיה הצבאית שלו, אך לא מצא לה קונים. ב־1898 נסע ללונדון במטרה לשכנע את הקולונל היהודי אלברט גולדסמיד, ראש אגודת חובבי ציון בבריטניה, להקים צי עברי במסגרת הצבא הבריטי וליוזם פעולה צבאית יהודית נגד טורקיה. הקצין הבכיר דחה את ברוך בנימוק שזו אינה השעה למערכה נוספת, מבחינת בריטניה, שעוד מלקקת את פצעי מלחמת הבורים הראשונה. אל הקונגרס הציוני השלישי ב־1899 שוב הגיע ברוך כשהוא חסר כול, והפעם כבר היה הרבה פחות מנומס. בשנה שחלפה הספיק להסתכסך עם הרצל, שפיטר אותו מתפקידו בבריטל, ולייסד עוד שני עיתונים שלא הצליחו ליצור השפעה. גם הקשר שלו עם אדוסתו התערער, שכן מריה חששה מחיי העוני העומדים לפתחה. כל אלו השפיעו על מצבו הנפשי של ברוך, והדבר ניכר במראה היצוני מוזנח ובתנהגות בלתי צפויה, ששיאה היה התפרצות בכוח אל בימת הנואמים. כשעיני כל הצירים נשואות אל דמותו המשוונה, תקף ברוך בחריפות את הרצל ומנהיגים יהודים אחרים: "בכל הפגעים אשמים עשירי ישראל, הם מבזבזים את עושרם לתענוגות הבל. זהו החמור שבפגעי היהדות – הבורגנות. לציונים תפקיד אחד – להחרים את כספם של העשירים, להקים צבא יהודי ולהבקיע בכוח הנשק דרך לחירות ולעצמאות. במקום לעשות כך, אנו שולחים אגרות של התפייסות לעריץ צמא דמים, לסולטן הטורקי, שידיו מגואלות בדמם של מאות אלפי ארמנים ואשר אינו מרשה לאחינו להתיישב על קרקע מולדתנו העתיקה". אחרי כמה דקות של חסד הורה הרצל להוריד את ברוך בכוח מהבמה ולמחוק את דבריו מן הפרוטוקול. עם עוד כישלון בארסנל, חזר ברוך לפירנצה. הוא קיווה שיצליח לפחות לפייס את מריה, אבל זו בישרה לו שהחליטה לבטל את האירוסין. ברוך יצא לרחוב, ושם, על סף ביתה, שם קץ לחייו ביריית אקרה. כאשר שמע הרצל על השתלשלות האירועים, הוא כתב ביומנו: "האנרכיסט מרקו ברוך המית עצמו בירייה בפלורנץ. איש מטורף זה היה שולח לי מכתבי איום מהקונגרס השני והשלישי. אני חששתי באמת שהוא ינסה להרגני הפעם בבזל. אם היה רוצה היה יכול לדקור אותי בסכין. מותו מרצון מוכיח כי אל נכון ראיתי את הרצח בעיניו".

הקהילות היו פחדניות

על העיניים הללו, שהרצל זיהה בהן סכנה, כתב שמריהו גורליק בעיתון "הצפירה" ב־1913: "יותר מכול

כאשר שמע הרצל על האירועים, כתב ביומנו: "האנרכיסט מרקו ברוך המית עצמו בירייה בפלורנץ. איש מטורף זה היה שולח לי מכתבי איום מהקונגרס השני והשלישי. חששתי באמת שהוא ינסה להרגני הפעם בבזל. אם היה רוצה יכל לדקור אותי בסכין. מותו מרצון מוכיח כי אל נכון ראיתי את הרצח בעיניו"

לתקן את הנרטיב הלאומי. ד"ר יגאל ברנזון

ניסיונותיו לחזור לאקדמיה לא צלחו – ככל הנראה משום שהמשיך לעסוק בפעילות ציונית, והזניח את לימודיו. גם בז'נבה, באופן לא מפתיע, הוא הסתכך עם ראשי הקהילה היהודית, שראו בו טיפוס מפוקפק. מחוסר אונים הוא כתב להרצל וביקש סיוע כספי בתמורה למאמרים שיכתוב, אך לא נענה. בצד לו החליט ברוך לשוב לאיטליה. בארץ המגף הוא נחל כעת הצלחה משגשגת בהקמת ארגונים ציוניים: בטורינו, בליבורנו, בוונציה ובפירנצה עלה בידו לגייס למטרה הזו פרופסורים, אנשי מדע, סופרים ומאות אנשי ציבור יהודים בעלי שם. ברוך קיווה לארגן משלחת של יהודי איטליה לקונגרס השני בבזל, אבל פעילות ציונית, כפי שכבר למד לדעת, אינה מקור הכנסה של ממש, ומצבו הכספי נותר רעוע. הפעם פנה לעזרתו של פטרו רוברצו, חבר לנשק וידיד נפש, ועבר לגור איתו ועם אחותו מריה, שכמו ברוך היו גם הם יתומים ועניים. בינו ובין מריה נוצר קשר רומנטי והם התארסו, אך סיפור האהבה הזה היה עתיד להסתיים באורה טרגי.

הרבה פחות מנומס

אף שבברוך הקפיד לבעוט בכל תפיסה מקובלת של הממסד, יותר מכול הוא רצה להתקבל בו ולהשפיע דרכו. גם בהיותו מחוסר אמצעים הוא התעקש לנסוע לקונגרס השני, והלך ברגל בהרים מז'נבה עד בזל. ברוך, שייסד אגודות ציוניות בערים רבות באירופה, נאלץ לראות את חניכיו נכנסים לאולם הישיבות כצירים מכובדים, בעוד הוא נואם במסדרון. במשך שעות רבות פנה אל כל עובר ושב בפרוודור, כדי לתקוף באוזניו את תפיסתו השגויה של הרצל ולפרט את דעתו על האסטרטגיה הצבאית שיש לנקוט. ממאזניו הוא דרש לפעול לגיוס מייד של הנוער לשם כיבוש ארץ ישראל. היו שחשבו אותו למשוגע, אחרים ראו בו משיח שקר, והיו גם מי שהאזינו בקשב רב – אך כל בקשותיו של ברוך לנאום בבימת הקונגרס נענו בשלילה, בטענה שהדבר מנוגד לתקנון. העיתונאים אמנם כתבו עליו והתרשמו מדמותו הססגונית, אבל גם הם לא לקחו אותו ברצינות. ברוך, שסירב להשלים עם המעמד השולי שנגדו עליו, ארב להרצל בשעת חצות, סמוך לסיום פגישותיו. נשיא הקונגרס הציוני הסכים לשוחח איתו בדרך לבית המלון, ובכך שטח בפניו את רעיונותיו, ואף השמיע את דברי הביקורת שלו. אולי מתוך הערכה ואולי כניסיון לרסן את הצעיר הנלהב, הציע לו הרצל לנהל מרכז תעמולה ציוני בבריטל, תמורת סכום של 400 פרנק. ברוך לא היה יכול לדחות הצעה כזו. ביומנו תיאר הרצל את המפגש הלילי, ובאופן מפתיע דווקא ציין אותו לחיוב: "האנרכיסט מרקו ברוך, שנלכד ברשתה של הציונות, אמר לי: 'אני מצטער שאתה מציג לפני העם היהודי את שאלת הכנק. אני לא הייתי

< ובפורטסעיד הוא הקים את "אגודת בר כוכבא", ובה הטיף לשילוב יהודי ארצות האסלאם במפעל הציוני. בשונה מאגודות אחרות שהקים, את בר כוכבא ביסס ברוך כארגון צבאי עתידי. הוא ראה בה את הגרעין לגדודים היהודיים שיפלוש לארץ ישראל וישחררו אותה מירי הטורקים. התקוות שתלה בחוג חבריו החדשים התנפצו כשהצבא היווני דחה את בקשתו להצטרף בצורה מאורגנת למלחמה נגד הטורקים. ברוך, שעד אז השקיע את מרב מאמציו בתעמולה, הפך לאיש מעשה: באפריל 1897 הוא התגייס עם מתנדבים איטלקים לצבא היווני, והשתתף בקרב דומקוס במלחמת יוון-טורקיה. חובתו הלאומית, כך סבר, היא לסייע לעם היווני נגד האויב המשותף. "אכן ליוון אסע, אם כי לא יוני אני", כתב ביומן המלחמה. "לא לתהילה אשאף ולא להרפתקאות גבורה. אסע כי נשמת יהודי בי מפעמט... ללמוד הפצתי איך שופכים דם שטרם יבש. איך יילחם זרע חתולים כנמר עז".

משנחלה יוון תבוסה, הצטרף ברוך לחבריו האיטלקים שחזרו לרומא. הוא רכש לו שם מעמד כעיתונאי וראיין שרים בכירים, אבל דווקא העיתונות הציונית לא גילתה עניין במאמריו. נלהב עדיין מהמלחמה, פנה ברוך לגנרל גריבלדי, מפקד כוח המתנדבים האיטלקים במערכה נגד טורקיה, וביקש את עזרתו בהקמת צבא עברי שייקרא "שבויי טיטוס". "צבא זה ימשיך את הפעילות הצבאית של היהודים, שנקטעה בתקופת הגלות", כתב לגיבור האיטלקי. "החטיבה הראשונה מאז החורבן תישבע אמנים ברומא, ליד שער טיטוס. כך תתגלגל החרפה לגבורה". גריבלדי לא נענה להפצרותיו של הלוחם היהודי, וגם מאמציו בתוך החוגים הציוניים לא נחלו הצלחה של ממש. בפרט התאכזב ברוך מכך שלא הוזמן כציר לקונגרס הציוני הראשון בבזל. בהיותו חולה ועני מכדי לנסוע לשווייץ ולשבת בקונגרס כצופה, הוא נאלץ לשמוע מרחוק על התממשות החלום ששרטט בעיני רוחו. ובכל זאת הוא גייס כמה יהודים איטלקים כ"כיתה ראשונה לשבויי טיטוס", צעד איתם לשער העתיק ברומא, ומשם שיגר להרצל מברק. "לרגלי שער טיטוס אנו שולחים את ברכתנו לכל אלה המעלים מחדש את שלהבת המנורה העתיקה", כתב, וחתם בשם "שבויי טיטוס". הרצל הקריא את תוכן המברק במליאה, ולדברי ההיסטוריון יוסף קלוזנר, שהיה מצירי הקונגרס, היה זה "אחד הרגעים הנשגבים בקונגרס הראשון. קריאתו זכתה להתלהבות עצומה".

על אף הישגיו המקצועיים באיטליה, ברוך לא הצליח להתבסס שם כלכלית, והחליט לנסוע לשווייץ ולהמשיך את לימודיו באוניברסיטה. בז'נבה הוא נחשף לראשונה לחשדות התלויים נגדו זה שלוש שנים: שוטרים הגיעו לחקור אותו במלונו, ובישרו לו כי שמו נקשר בפרשת רצח הנשיא. עד מהרה הניחו לו השלטונות, אבל

